

Összegzés

A NÁT Szirt eleste után bejelentette Líbia felszabadítását. Ehhez köthető, hogy ígéretéhez híven Dzsibril átadta a kormányfői posztot előbb Tarhouninak, majd El-Keib-nek, és november 22-én megalakult az új, átmeneti kormány. A Tripoliba átköltöző vezetés nyilatkozatai szerint az ország nyolc hónapon belül egy 200 fős alkotmányozó nemzetgyűlést választ, amely egyelőre nem rögzített határidőre új alaptörvényt ír, amelyet parlamenti választások követnek majd.¹⁴² Mindazonáltal nem teljesen tisztázott még az 51 fős Nemzeti Átmeneti Tanács és a 28 fős új kormány viszonya, hatalmi jogkörei.

Líbia megbuktatott egy diktátort, de ez önmagában még nem garantálja az ország jólétét és prosperitását. Ehhez szükséges lesz a különböző belpolitikai erők önmérsékletére és józanságára csakúgy, mint a nemzetközi közösség új szellemiséggel és elméleti háttérrel megtámogatott segítségének. Jelenleg mind a belső, mind a külső feltételek tekintetében van okunk az aggodalomra.

BESENYŐ JÁNOS

A FEGYVERKERESKEDELEM JELENLEGI HELYZETE ÉS SZABÁLYOZÁSA AFRIKA DÉLI RÉSZÉN

Afrikáról az embereknek az első gondolataik között általában (a szegénység és a televízióban mutatott éhező gyerekek mellett) a fegyveres konfliktusok jutnak az eszébe. Ilyenkor felvetődik a kérdés, hogy a konfliktusoknál használt fegyverek hogyan is jutnak el a célállomásokhoz? Vajon létezik-e egyáltalán bármiféle kontroll az Afrikába irányuló, illetve a kontinensen belül áramló fegyverszállítmányok felett? Az avatatlan személyek valószínűleg úgy gondolják, hogy ez egy másik világ, ahol a hatósági ellenőrzés szinte nem is érvényesül. Ez azonban tévedés. Ez a cikk a fegyverkereskedelem szabályozásának bemutatására tesz kísérletet.

A fegyverek hadseregekhez, rendvédelmi szervekhez, magánhadseregekhez és lázadók csoportjaihoz való eljuttatásában kulcsfontosságú szerepük van a közvetítőknek, éppen ezért irányul kiemelt nemzetközi figyelem, különösen az Egyesült Nemzetek Szövetségén belül a közvetítői tevékenységekre, mikor a

¹⁴² Béke poraira? 20.

fegyverkereskedelem ellenőrzése, az ellenőrzés fejlesztése és gyakorlása a cél.¹⁴³ Számos nemzetközi, regionális, és kistérségek közötti egyezmény kíván úgátat vetni a korlátlan fegyverkezésnek, hogy a fegyverkereskedelem visszaszorítását szorgalmazza, illetve elkötelezett emellett. Célkitűzés egyfelől, hogy szabályozzák a törvényes közvetítői tevékenységet, amely általánosan a fegyverek, lőszer, és katonai felszerelések legális, államok közötti cseréjét teszi lehetővé. Másfelől törekednek ezt élesen elválasztani a tiltott közvetítői tevékenységtől, ami a legálisan beszerzett fegyvereket, muníciót és felszereléseket a feketepiacra juttatja; megszegi az ENSZ Biztonsági Tanács fegyver embargóit; és nemzetközi bűnszervezetek tulajdonába juttat fegyvereket.¹⁴⁴ Nem elégséges azonban pusztán államközi egyezményeket kötni. A kereskedők, közvetítők ellenőrzése csakis állami szintű törvények hozásával és alkalmazásával lehetséges: sok helyütt hiányzik a törvényi szabályozás (és az ehhez kapcsolódó szankcionáló intézkedések) regionális és kistérségi szinten. Létfontosságú egy átfogó nemzetközi hálózat életre hívása és fenntartása, amely a megfelelő szabályzással rendelkező országokat köti össze, ugyanis a közvetítők nem restek áthelyezni tevékenységüket, hogy a szabályozást megkerüljék. Azon országok, ahol hiányzik a kellő törvényi szabályozás, közvetve akadályozzák az illegális közvetítői tevékenység visszaszorítására tett erőfeszítéseket.

Jelen vizsgálódás a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC)¹⁴⁵ térségében zajló közvetítői, kereskedelmi tevékenységeket és az ezt célzó szabályzást veszi tárgyul, egy olyan térségben tehát, ahol az illegális fegyverkereskedelem az 1990-es évektől a 2000-es évek elejéig súlyos probléma volt, és ahol 2001-ben született meg a Lőfegyver és Lőszer Ellenőrző Protokoll. Ez a szabályozás a kézi- és könnyűfegyverek tiltott közvetítését hivatott ellenőrizni, és tartalmaz külön a közvetítői tevékenységekre vonatkozó rendelkezéseket.¹⁴⁶ A cikk elkészítésében az érvényes szabályzók vizsgálata mellett, felhasználtuk Victor Simunja, a Windhoeker Maschinenfabrik ügyvezető igazgatójával készített interjúban elhangzottakat.¹⁴⁷

Előzmények és történelem

A tizennyolcadik századig nyúlnak vissza a fegyverkereskedelem gyökerei a térségben, a gyarmatosítás kezdetéig, mikor is európai származású vállalkozók és szállítók juttatták el a telepésekhez (majd később az őslakosokhoz), a vadászatra, személyek- és tulajdon védelmére, illetve hadviselésre szánt fegyvereket, lőszert, puskaport. A fegyverközvetítők szorosan együttműködtek a dél-

¹⁴³ Besenyő János: Az ENSZ leszerelési, demobilizációs és reintegrációs programjai Afrikában, Honvédségi Szemle, 63. évfolyam, 1. szám, 2009. január, 24-26. oldal

¹⁴⁴ http://www.grip.org/pub/rapports/rg05-hs_courtage.pdf (letöltés ideje: 2011. 12. 10.)

¹⁴⁵ <http://www.sadc.int/> (letöltés ideje: 2011. 11. 23.)

¹⁴⁶ Guy Lamb és Nicholas Marsh, 2009, Dangerous Dealings: Arms Brokering and Regulations in Southern Africa, Institute for Security Studies and International Peace Research Institute, Oslo.

¹⁴⁷ A szervezet tevékenységéről az alábbi honlapon lehet tájékozódni: <http://www.wmf.com.na>

afrikai kormánnyal 1977 és 1994 között, hogy az országba fegyvereket csempésszenek, ezzel megszegve az ENSZ BT kötelező érvényű fegyverembargóját.¹⁴⁸ A közvetítők a hetvenes évek kezdetétől a kilencvenes évek végéig fegyvereket, lőszeret, és hadi tartalékokat szállítottak mind kormányoknak, mind egyéb fegyveres csoportoknak a térségben.¹⁴⁹

A déli térségben (SADC) a 90-es évek közepétől kapott több nemzetközi figyelmet a fegyver-közvetítői tevékenység, miután fény derült a közvetítők szerepére a ruandai csapatok, és az angolai União Nacional Para a Independência Total de Angola (UNITA) felkelő-csoport ellátásában, a BT fegyverembargóinak áthágásával.

Ruanda esetében, a jelentések szerint egy dél-afrikai közvetítő, együttműködve a száműzött ruandai hutu kormány egy tisztviselőjével, intézte a ruandai hutu csapatok fegyverrel és lőszerrel (melyek eredetileg a Seychelles-szigetek kormányának tulajdonát képezték) való ellátását a mai Kongói Demokratikus Köztársaság területén, 1994 júniusában. A seychell-szigeteki hatóságok a szóban forgó fegyvert és muníciót 1993-ban kobozták el, ezeket aztán ezután Szomáliába szállították volna. A dél-afrikai fegyverközvetítő azonban arról tájékoztatta a seychell-szigeteki hatóságokat, hogy a szállítmány új átvevője Zaire (KDK) kormánya.¹⁵⁰

Zimbabweban több helyi illetőségű személyt és üzleti társulást is gyanúsítanak tiltott fegyverkereskedői tevékenységgel 1997 óta. A Zimbabwe Defence Industries-zel (ZDI, egy állami vezetésű, de magánkézben lévő vállalkozás) szoros kapcsolatban álló személyek a jelentések szerint illegálisan juttattak fegyvereket egy felkelő csoportnak Sierra Leonében, és a Charles Taylor rezsimnek Libériában. Állítólagos közvetítők egy csoportját (többnyire dél-afrikaiak) 2004 márciusában tartóztatták le a hararei repülőtéren, mikor feltehetően egy puccskísérlet megtételére igyekeztek Egyenlítői-Guineába. A csoportot azzal gyanúsították, hogy a ZDI-től szándékoztak fegyvert beszerezni Hararében. Egy prominens zimbabwei üzletembert is értek arra vonatkozó vádak, hogy az ENSZ embargót megszegve fegyvereket juttat Zimbabwebe, egyéb gyanús nemzetközi fegyverügyletek mellett.¹⁵¹

A tiltott közvetítői tevékenység súlyos következményekkel jár a térségben – akár azon belül- vagy azon kívül zajlik – különösen a KDK keleti részén. Ezek a tevékenységek megszegték az ENSZ BT fegyverembargóját, amely minden kongói és külföldi fegyveres csoportra és hadseregére vonatkozik az Észak- és Dél Kivu valamint Ituri területén, továbbá az összes olyan csoportra,

¹⁴⁸ ENSZ BT 418-as határozat: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/297/01/IMG/NR029701.pdf?OpenElement> (letöltés ideje: 2011. 12. 15.)

¹⁴⁹ Signe Landgren, 1989, *Embargo Disimplemented: South Africa's Military Industry*, Oxford, Oxford University Press, pp. 237–238

¹⁵⁰ Report of the International Commission of Inquiry (Rwanda), UN document S/1996/195, 14 March 1996, paragraphs 21–39.

¹⁵¹ “Zim Running Guns for Africa”, City Press (Johannesburg), 2008. június 29.

amelyek nem írták alá a Kongói Demokratikus Köztársaságban történő átmenetről szóló globális és mindent magában foglaló megállapodást.¹⁵²

Forrás: http://www.sogip.ehess.fr/IMG/gif/jh_namibia_contexte_regionale_carte_a.gif

Szabályozás

A régió államaiban történnek erőfeszítések a közvetítői tevékenységek szabályozására. A jogilag kötelező 2001-es SADC Protokoll a Fegyverek, Lőszeres és Egyéb Kapcsolódó Felszerelésről arra kötelezi a tagállamokat, hogy területeiken a fegyverközvetítők tevékenységét ellenőrző jogszabályokat vezessenek be. A Protokoll többek között kijelöli, hogy a tagállamok „prioritásként kezeljék” a „kereskedői tevékenység szabályozását” célzó rendeletek beemelését a nemzeti törvények közé.¹⁵³

2009 végén még csupán két tagállam rendelkezik célzottan a fegyverkereskedelmet szabályzó rendeletekkel, Mauritius és Dél-Afrika.¹⁵⁴ A többi ország, kapacitás-hiány, a kellő technikai szakértelem és a politikai akarat hiányának együtthatása miatt nem helyeztek hatályba ilyen ellenőrző jogszabályokat. Azonban némely SADC tagállamban élnek közvetett és általános, a kereskedői tevékenységek ellenőrzését szolgáló szabályok: azaz a fegyverkereskedelem egyes dimenzióit szabályozzák a fegyverek és lőszeres importját, exportját és szállítását meghatározó állami intézkedések. Ez jellemzően engedélyek vagy igazolványok bevezetésével történik, ahol egy magánszemélynek vagy társa-

¹⁵² UN Security Council resolution 1493 (2003), UN document S/RES/1493(2003), 2003. július 28.

¹⁵³ Southern African Development Community, Protocol on the Control of Firearms, Ammunition and Other Related Materials, signed at Blantyre, 2001. augusztus 14.

¹⁵⁴ SADC tagállamok: Angola, Botswana, KDK, Lesotho, Madagaszkár, Malawi, Mauritius, Mozambik, Namíbia, Seychelles, Dél-Afrikai Köztársaság, Sváziföld, Tanzánia, Zambia és Zimbabwe. <http://www.sadc.int> (letöltés ideje: 2011. 11. 23.)

ságnak a fegyverek szállítását és forgalmazását (országon belül, vagy a határon keresztül) engedélyező hivatalos dokumentumokkal kell rendelkeznie.

Az alábbiakban megvizsgáljuk az SADC tagállamok vonatkozó jogszabályait és azok hatékonyságát olyan országokban, ahol fokozott közvetítói tevékenység zajlott, és/vagy bevezettek a közvetítést ellenőrző és szabályozó intézkedéseket.

*Országoként*¹⁵⁵

Dél-Afrika

A szubszaharai térségben Dél-Afrika rendelkezik a legkifejlettebb fegyveriparral, amely az 1930-as években alakult ki.¹⁵⁶ Az ENSZ BT fegyverembargójának köszönhetően, jelentős állami befektetésekkel erősítették az ország fegyveriparát a '70-es '80-as években, hogy lehetővé váljon a fegyverek, lőszer-ek és katonai felszerelés hazai előállítására.¹⁵⁷ A '80-as évek végén, miután Dél-Afrika hadserege kivonult Angola és Namíbia területéről, és a honvédelmi tárca költségvetése megcsappant, a hadiipar az exportot helyezte előtérbe, és nagymértékben a fegyverközvetítőkre hagyatkozott, hogy megkerülje a fegyverembargót (melyet végül 1994 májusában függesztettek fel).¹⁵⁸ Amint fent említettük, a közvetítők, a dél-afrikai kormány jóváhagyása nélkül, szerepet játszottak a fegyveres konfliktussal sújtott térségek, és az ENSZ BT fegyverembargói alá eső országok fegyverekkel való ellátásában.

Egy évvel az első soknemzetiségi demokratikus választás után, 1995-ben, a dél-afrikai kormány új törekvéseket fogalmazott meg a fegyverexport ellenőrzésével kapcsolatban, amely 2002-ben öltött jogszabályi formát (Nemzeti Konvencionális Fegyverek Ellenőrzésének Törvénye). Ezeket az új törekvéseket elsősorban a libanoni fegyverközvetítő tevékenysége indította el. A libanoni Eli Wazan 1993-ban Jemenbe juttatott dél-afrikai fegyvereket, hamisított végfelhasználói engedélyeket használva (a szállítmány végcéljaként Libanon volt megjelölve). Dél-Afrika egy felelősségteljesebb, az emberi jogok tiszteletben tartásán alapuló külpolitika bevezetésén fáradozott, és sokak szerint Jemen elosztó helyként funkcionált ekkor, ahonnan a fegyverek átkerültek a konfliktus sújtotta területekre. A kormány felállított egy vizsgálóbizottságot az incidens nyomán. A bizottság jelentését követően Dél-Afrika egy kormány memorandum segítségével átalakította a fegyverexport szabályozását. A memorandum értel-

¹⁵⁵ Victor Simunja (Windhoecker Maschinenfabrik ügyvezető igazgatója) folytatott interjú alapján, 2011. december 6, illetve <http://www.sadc.int/english/key-documents/protocols/protocol-on-control-of-firearms/> (letöltés ideje: 2011. 12. 15)

¹⁵⁶ Gavin Cawthra, 1986, *Brutal Force: The Apartheid War Machine*, London, International Defence and Aid Fund, p. 49.

¹⁵⁷ Peter Batchelor and Susan Willett, 1998, *Disarmament and Defence: Industrial Adjustment in South Africa*, Oxford, Oxford University Press, pp. 32–35.

¹⁵⁸ Peter Batchelor, Paul Dunne és Guy Lamb, 2002, "The Demand for Military Spending in South Africa", *Journal of Peace Research*, vol. 39, no. 3, pp. 339–354.

mében megalkották a Nemzeti Hagyományos Fegyver Ellenőrzési Bizottságot (NCACC),¹⁵⁹ egy állandó kormányzati bizottságot, amely a fegyverexport szabályozását, és a kapcsolódó reformokat felügyeli. Egy titkárság (Directorate for Conventional Arms Control, azaz DCAC), és egy tárcaközi Felügyelő Bizottság is létrejött az NCACC munkáját támogatandó.

A Nemzeti Hagyományos Fegyver Ellenőrzési Bizottság beépíti a memorandumban meghatározott szabályzatokat. Viszonylag részletesen szabja meg a fegyverkereskedelem ellenőrzésének módját, miszerint a közvetítőknek regisztrálniuk kell a DCAC-nél, illetve a fegyverforgalmazást megelőzően export-engedélyt kell igényelniük a bizottságtól. Az NCACC hatáskörébe tartozik a gyanúsnak tűnő fegyverügyletek ellenőrzése és vizsgálata. Ezen felül, a szóban forgó rendeleteket alapvetően megsértő fegyverközvetítő 25 évig terjedő szabadságvesztésre ítéltető.

2008-ban módosították az NCACC-t, minek következtében megerősödött a fegyverkereskedelem ellenőrzése Dél-Afrikában, mivel a hagyományos fegyverekről kiterjesztették a szabályozást úgynevezett „ellenőrzött termékekre”. Ez egy sokkal átfogóbb, fegyvereket és fegyverekhez kapcsolódó felszerelést számba vevő listát eredményezett, melyet az NCACC 2009 folyamán határozott meg.

A Nemzeti Hagyományos Fegyver Ellenőrzési Bizottság a legátfogóbb, a közvetítői tevékenységeket ellenőrző törvényi szabályozás Dél-Afrikában. Minden dél-afrikai állampolgárra, tartózkodási engedéllyel rendelkező személyre, és az országban bejegyzett szervezetre alkalmazható, tényleges tartózkodási helyüktől függetlenül. A dél-afrikai szabályozást a közvetítői tevékenység ellenőrzésében érintettek általánosan szigorú és erőteljes keretrendszernek tartják. Ennek ellenére, a jogszabályok következetes alkalmazása kihívás marad a kormány számára, az NCACC rendszertelenül ülésezett az elmúlt két évben, és nem felel meg minden, a törvényben előírt átláthatósági előírásnak. Ráadásul a DCAC nem rendelkezik a rá kiszabott feladatok elvégzéséhez szükséges kapacitással.

Mauritius

A mauritiusi kormány jelenleg relatíve szigorú ellenőrzésnek veti alá a fegyvereket, a 2006-os Lőfegyver Törvény tiltja a fegyverkereskedelmi tevékenységeket az ország területén.¹⁶⁰

A fegyverek, lőszer, és kapcsolódó felszerelések hatósági erők részére történő beszerzését illetően a mauritiusi kormány általában közvetlenül külföldi gyártóktól vásárol, mivel az országban nem folyik fegyver- és lőszergyártás. Az ilyen megrendelések jellemzően kisebb volumenűek, de nyilvános pályázat útján zajlanak, és a Miniszterelnöki Hivatal intézi ezeket. A fegyver- és lőszerkereskedők készleteiket közvetlenül a gyártóktól rendelik, akik többnyire európaiak (pl. osztrák, cseh, finn, német és svéd cégek).

¹⁵⁹ <http://www.dfa.gov.za/foreign/Multilateral/inter/ncacc.htm> (letöltés ideje: 2011. 12. 15.)

¹⁶⁰ <http://aml.mru.aero/legislation/firearms06.txt> (letöltés ideje: 2011. 12. 15.)

Angola

Angolában a büntetőjogi eljárások és a fegyverekhez kötődő szabályozás nagy része elavult. Példának okáért a Büntető Törvénykönyv 5 évi börtönbüntetést szab ki a hadi alapanyagok, fegyverek, lőszeres tiltott gyártásában, behozatalában, szállításában, beszerzésében, eladásában, elrejtésében, átmeneti tárolásában és birtoklásában bűnösnek talált személyekre. Az angolai törvénykezés tiltja a hadi fegyverek magánúton történő behozatalát, exportját és árusítását.

Angolában nem lehetséges magáncélra fegyvert vásárolni. A vásárló először fegyvertartási engedélyre, majd importengedélyre kell, hogy szert tegyen, magát a fegyvert pedig külföldről kell beszereznie (ez jellemző esetben Namíbia vagy Dél-Afrika), és a behozatalkor el kell látnia az angolai határőrséget a szükséges dokumentumokkal. Azonban a fenti szabályok gyakran sérülnek pl. az angolai és namíbiai hatóságok hatékony kommunikációjának hiányában.

Angola ez ideig nem írta alá az SADC Fegyver Protokollt, és nem hozott jelentős törvényeket a közvetítői tevékenységek ellenőrzésére és szabályozására. Ez nyugtalanító, különösen, ha az ország eddigi szerepére gondolunk a tiltott fegyverkereskedelemben, főleg az UNITA esetében, amint fent említettük.

Namíbia

A fegyverek gyártását, kereskedelmét, használatát és birtoklását szabályozza az 1996-os Lőfegyver és Lőszer Törvény, de nem tartalmaz külön a közvetítői tevékenységet szabályzó rendeleteket. Ennek ellenére, a fegyverrel és lőszerrel való kereskedéshez magánszemélyek és szervezetek esetében szükséges a Namíbiai Rendőrség (Nampol) által kiadott kereskedői igazolvány. A közvetítők minden eladott, beszerzett, átadott és kidobott fegyverről és lőszerrel nyilvántartást kell, hogy vezessenek. Ezen felül havonta leadnak hozamukból az illetékes hivatalba. Csak az igazolvánnyal rendelkező kereskedők és a megfelelő hivatali szervek, például a Namíbia Védelmi Erő hozhatnak be, vagy exportálhatnak fegyvert kereskedelmi szállítmányként, és itt is elengedhetetlen a Nampoltól beszerzett importengedély.¹⁶¹ A National Focal Point on Small Arms and Light Weapons szerint a Nampol fegyvereinek és lőszerének nagyját ilyen kereskedőktől vásárolja. Az összes rendőrségi beszerzés nyilvános pályázati úton történik, és elvileg csak az igazolvánnyal rendelkező kereskedők nyújthatnak be pályázatot. Az ilyen pályázatot elnyert kereskedők tehát azt a szerepet töltik be, mint a közvetítők. A Honvédelmi Minisztérium közvetlen a gyártóktól szerzi be a fegyvereket, lőszeret és egyéb katonai felszerelést, így nem vesz igénybe közvetítést. A jelenleg érvényben lévő jogszabályok megengedik, hogy az SADC tagállamainak állampolgárai (akik nem namíbiaiak) vásároljanak fegyvereket Namíbiában, majd saját országukba exportálják ezeket (a vonatkozó

¹⁶¹ Republic of Namibia (Namíbiai Köztársaság), Arms and Ammunition Act (Lőfegyver és Lőszer Törvény) 7 (1996).

<http://www.issafrika.org/cdct/mainpages/pdf/Terrorism/Legislation/Namibia/Namibia%20Arms%20and%20Ammunition%20Act%20of%201996.pdf> (letöltés ideje: 2011. 12. 17.)

ellenőrzések elvégzése mellett). Leginkább angolai állampolgárok élnek ezzel a lehetőséggel. Ezeknél a tranzakciónál az illetőnek rendelkeznie kell egy engedéllyel, melyet saját országának illetékes szerve adott ki, és a Nampol exportengedélyével. Ennek ellenére a Nampol és a célország illetékes hatósága között nincs semmiféle kapcsolat, amely segítségével lehetséges lenne ellenőrizni, hogy ténylegesen elhagyja-e a szállítmány Namíbiát. Ez alkalmat kínál a fegyverek és lőszer felhalmozására és illegális kereskedelmére az ország területén. A Nampol több namíbiai üzletember ellen indított eljárást az ország északi határvidékén fegyverek felhalmozásával kapcsolatban.

Botswana

Az 1981-ben hozott Fegyver és Lőszer Törvény előírja a fegyverkereskedők regisztrációját, és szabályozza a kereskedelmet. Így csak botswanai állampolgár vagy huzamosabban ott tartózkodó személy lehet bejelentett kereskedő, és csak a regisztráció után kereskedhet, vehet, adhat el és át bármilyen fegyvert és lőszert. A fegyverek és kapcsolódó felszerelés importjához és exportjához külön állami engedély szükséges.¹⁶² Ám ezek a beszerzések, az államvédelmi erőinek szerény méretéből fakadóan nem járnak nagy haszonnal. Ezért, és a viszonylag kis és erősen szabályozott magáncélra árult fegyver- és lőszer piac megkötései miatt a kereskedők más termékekre is szakosodtak, úgymint kemping- és horgász felszerelések árusítása. Nem tudni jelentősebb tiltott közvetítői tevékenységről Botswanában, emiatt nincs előtérben a közvetítés ellenőrzését elősegítő szabályzás.

Zimbabwe

Zimbabwe alapvető lőfegyvereket ellenőrző jogi dokumentuma Lőfegyver Törvény (1957), amely azonban nem rendelkezik a közvetítői tevékenységekre vonatkozó résszel. Nemrég megszületett egy módosító javaslat, de a kormány jogi tanácsadója és a törvényhozói testület még nem hagyta jóvá. Találunk azonban a lőfegyverek és lőszer szállítására és kereskedelmére vonatkozó részeket. Jelenleg minden fegyverkereskedőnek rendelkeznie kell hivatalos igazolvánnyal, és készleteiről valamint a lebonyolított tranzakciókról nyilvántartást kell vezetnie. Minden Zimbabwe területén fegyvert és lőszert szállító személynek rendelkeznie kell hivatalos igazolvánnyal vagy engedéllyel. Ezt a szabályt szigorúan érvényesíti a Zimbabwei Köztársaság Rendőrsége.¹⁶³ Ennek ellenére sokakban felmerült a gyanú, hogy a nagyobb léptékű közvetítői tevékenységek, különösen a ZDI irányába is kötődőek, nincsenek hasonlóan szabályozva.¹⁶⁴

A régió további országai röviden

¹⁶² http://www.vertic.org/media/National%20Legislation/Botswana/BW_Arms_and_Ammunition_Act.pdf és

<http://www.laws.gov.bw/VOLUME%204/Subsidiary/ch2401.pdf> (letöltés ideje: 2011. 12. 17.)

¹⁶³ <http://www.armsnetafrika.org/sites/default/files/Zimbabwe.pdf> (letöltés ideje: 2011. 12. 17.)

¹⁶⁴ <http://davekopel.org/2a/Foreign/Arms-Trade-Treaty.pdf> (letöltés ideje: 2011. 12. 17.)

Malawiban az 1967-es Fegyver Törvény szabályozza a fegyverek és kapcsolódó felszerelés használatát, birtoklását, és az ezekkel való kereskedelmet. A Fegyver Nyilvántartó (a malawi rendőrségen belül) a legfőbb hatóság a fegyverek beszerzését illetően. Ez a hivatal adja ki a fegyverek behozatalához és exportjához szükséges engedélyeket. A kereskedők minden tranzakciót illetően elszámolással tartoznak a hivatalnak, nyilvántartást kell, hogy vezessenek, és le kell adniuk a haszon egy részét. Nem készült jelentés, mely Malawi területén jelentős fegyver-közvetítói tevékenységről számolna be, ezért nem tudjuk megállapítani a jelenlegi ellenőrzés hatékonyságát.¹⁶⁵

Tanzánia esetében a Fegyverkezési Törvény 1991 óta tiltja a fegyverek importját és exportját a Nemzeti Fegyverkezési Ellenőrző és Tanácsadói Testület (National Armaments Control Advisory Board, NACAB, ami egy Tanzánia Elnöke által kinevezett tárcaközi szerv) hivatalos és dokumentált felhatalmazása nélkül. Eljárást indíthatnak minden olyan személy ellen, aki meghatalmazás nélkül ad át fegyvert vagy kapcsolódó felszerelést az ország területén. A hatóságok szigorú ellenőrzés alatt tartják a fegyverkereskedők tevékenységét. Részletes jelentéseket kell küldeni a tanzániai rendőrség Fegyver Nyilvántartási Hivatalába minden egyes fegyver- és lőszer eladásról és vételről. Minden behozatalhoz szükséges a hivatal engedélye, és a kereskedők kötelesek értesíteni a rendőrséget a fegyverkészletek saját helységeikhez történő szállításáról. A rendőrség ezt követően biztosítja a szállítást.¹⁶⁶ A Kongói Demokratikus Köztársaság közelsége miatt azonban ez a szigorú szabályozás sem elégséges. A KDK területén nagymértékű embargósértő tevékenységek folytak az elmúlt évek során, ezért célzott törvények kellenek Tanzániában is a tiltott közvetítói tevékenységek visszaszorításához.¹⁶⁷

Mindazonáltal, annak ellenére, hogy a 2001-es Lőfegyver Protokoll kötelezi az aláíró tagállamokat, hogy törvényileg szabályozzák a közvetítói tevékenységeket, nem tudunk erre vonatkozó ellenőrzésről számot adni az eddig nem tárgyalt SADC országokban. Lesotho, Mozambik, Szváziföld és Zambia esetében a fegyverek importját és exportját hasonló, engedélyezésen vagy igazolványokon alapuló ellenőrzési rendszer szabályozza, mint Botswanában, Malawiban és Namíbiában. A KDK területén igen kérdéses a jelenlegi lőfegyver törvények alkalmazhatósága: elméletileg van egy, civilek fegyvertartását tiltó törvény, de ezt eddig nem érvényesítették. Mi több, annak ellenére, hogy KDK területén jelentős tiltott fegyver közvetítói tevékenység folyt és folyik, az állam eddig nem vezetett be a közvetítőket ellenőrző vagy szabályozó intézkedéseket.

Összegzés

¹⁶⁵ www.armsnet africa.org/sites/default/files/malawistake.pdf (letöltés ideje: 2011. 12. 18.)

¹⁶⁶ <http://www.parliament.go.tz/Polis/PAMS/Docs/2-1991.pdf> (letöltés ideje: 2011. 12. 18.)

¹⁶⁷ <http://davekopel.org/2a/Foreign/Arms-Trade-Treaty.pdf> (letöltés ideje: 2011. 12. 17.)

A cikkben leírtakból is látható, hogy nagyfokú fegyverközvetítói tevékenység zajlott az SADC térségben az elmúlt 10 év során, és ezek a műveletek jó eséllyel nem maradnak abba a közeljövőben. Míg a felszínen törvényesnek tűnhet sok tevékenység, bizonyos személyek és üzleti társaságok gátlástalanul folytatnak fegyver ügyleteket, megszegve Az ENSZ Biztonsági Tanács és az Európai Unió fegyverembargóit–mégsem ítétek el eddig egy közvetítőt sem az SADC területén folytatott illegális fegyverkereskedelmi tevékenységért. A jelenlegi közvetett ellenőrzés nyilvánvalóan nem elég: elengedhetetlen, hogy azok az SADC tagállamok, melyek eddig ezt elmulasztották, prioritásként kezeljék a közvetítói tevékenységek törvényes szabályozását. 2007-ben, a Dél-afrikai Regionális Rendőrparancsnokok Együttműködési Szervezete (Southern African Regional Police Chiefs Cooperation Organisation, azaz SARPCCO), a Biztonságpolitikai Kutatóintézettel közösen (ISS, Dél-Afrika)¹⁶⁸ kidolgozott bizonyos szabványokat, működési eljárásokat (SOP) az SADC lőfegyver Protokoll alapvető elemeinek alkalmazására. Ezek a szabályzók a döntéshozókat, a jogalkotó tisztviselőket és a fegyverek ellenőrzését végzőket látják el útmutatással arra nézvést, hogy hogyan tudják országuk törvényeit úgy formálni, hogy azok minél jobban egyezzenek az SADC Lőfegyver Protokollal. Az eljárások egy része kimondottan a közvetítói tevékenység szabályozását célozza. Az eljárások alkalmazását előmozdítani hivatott az SARPCCO Regionális Koordinációs Bizottsága (RCC) a kézi lőfegyverek és a könnyű fegyverek terén, amely bizottságnak tagja minden SARPCCO tagállam¹⁶⁹ lőfegyver-ellenőrzési vezetője. Az RCC évente kétszer ülésezik, és a tagok segítenek egymásnak a nemzeti szintű ellenőrzésben és törvényhozásban, ami az SADC Lőfegyver Protokollhoz történő idomulással kapcsolatos. Például 2009-ben Botswana és Namíbia módosítja a lőfegyver ellenőrzésre vonatkozó jogszabályait, és ennek során az említett SOP-kre hagyatkoznak. Továbbá, a SARPCCO 2009-ben kezdeményezte a lőfegyvereket megjelölő felszerelés beszerzését, és kifejlesztett egy közös fegyver-nyilvántartási adatbázist az SADC régióban. Mindkét eszköz megkönnyíti a biztonsági erők fellépését a tiltott fegyver és lőszer közvetítési tevékenységek ellen.¹⁷⁰

¹⁶⁸ <http://www.iss.co.za/> (letöltés ideje: 2011. 12. 18.)

¹⁶⁹ SARPCCO tagállamok: Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Mauritius, Mozambik, Namíbia, Dél-Afrikai Köztársaság, Szváziföld, Tanzánia, Zambia és Zimbabwe.

¹⁷⁰ <http://allafrica.com/stories/200909020975.html>